



Příspěvek do diskuze o revizi rámcových vzdělávacích programů

PhDr. Radim Štěrba, Ph.D. a kol.

Kompetence pro odpovědné občanství



Úvod

Kompetence v současné společnosti představují významný faktor pro výkon každé činnosti. Ať už se jedná o jakékoli povolání, od člověka se očekává, že bude k výkonu své profese kompetentní. Hovoří se o kompetencích učitele, o kompetencích ředitele, o kompetencích žáka. Mimo rozdělení kompetencí pro jednotlivé profese se kompetence dělí také do různých kompetenčních modelů, které jsou přizpůsobeny pro určitý účel (kompetence pro celoživotní učení, kompetence pro Národní soustavu povolání, kompetence v kurikulárních dokumentech apod.). Stejně tak i občané demokratického právního státu potřebují určité kompetence, aby mohla demokratická společnost dobře fungovat.

Definice kompetencí jsou různé. Tato nejednotnost může přinést výhodu v tom, že definice kompetencí by měla odrážet aktuální stav a situaci. Problémy se objevují také v terminologii, někdy jsou kompetence zaměňovány za dovednosti nebo schopnosti. Využívání těchto termínů je ale zavádějící, jelikož kompetence obecně obsahuje souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot a je tedy více komplexnější. Výzkumný ústav pedagogický v Praze definoval kompetenci takto: „*Mít kompetenci znamená, že člověk (žák) je vybaven celým složitým souborem vědomostí, dovedností a postojů, ve kterém je vše propojeno tak výhodně, že díky tomu člověk může úspěšně zvládnout úkoly a situace, do kterých se dostává ve studiu, v práci, v osobním životě. Mít určitou kompetenci znamená, že se dokážeme v určité přirozené situaci přiměřeně orientovat, provádět vhodné činnosti, zaujmout přínosný postoj.*“ Kompetence mají nadpředmětový, nadoborový, a dokonce i nadprofesní charakter. Rozvoj kompetencí není uzavřený proces, probíhá po celý život. Mají delší životnost než odborné profesní znalosti a mohou tvořit pevný základ pro další celoživotní učení. Z tohoto důvodu je zaměření (nejen) vzdělávání a výchovy na kompetence možnou reakcí na současný stav společnosti plné neustálých změn. Cílem formálního (školního) vzdělávání je připravit žáky a studenty na profesní život. Jelikož se ale trh práce vyvíjí a mění podobně rychle jako celá společnost, musí učitel najít nejefektivnější způsob, jak žáka vybavit vědomostmi a dovednostmi pro jeho budoucí život. Zacilení výuky na rozvoj kompetencí se může stát tím nejlepším řešením. Je však nutné, aby učitel měl dostatečnou kurikulární a metodickou podporu pro rozvoj klíčových kompetencí.

Cílem této publikace je přispět do současné diskuze o revizi rámcových vzdělávacích programů (dále jen RVP). Publikace přináší reflexi postavení kompetencí v českých kurikulárních dokumentech, představuje rakouský oborový kompetenční model pro občanské vzdělávání a na jeho základě nabízí možnou inspiraci pro revizi RVP v oblasti společenskovedního a občanského vzdělávání v České republice. Konkrétně se publikace věnuje kompetenčně orientovanému zpracování hodnot, znalostí a dovedností z oblasti politiky a práva. Tematická oblast politiky a práva, kterou autoři považují za klíčovou pro občanské a společenskovední vzdělávání, může sloužit jako praktický příklad a návod, jak upravit výsledky učení i v jiných tematických oblastech do kompetenčně orientovaného pojetí.

Kompetence pro odpovědné občanství

Příspěvek do diskuze o revizi rámcových vzdělávacích programů

Autoři: PhDr. Radim Štěřba, Ph.D., doc. PhDr. Marta Goňcová, CSc.,
Mgr. et Mgr. Michal Škerle, Mgr. Kateřina Semotamová, Alena Resl, M.E.S.,
Mgr. Ondřej Kadlec

Odborné připomínky k tématům RVP: doc. PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D.,
JUDr. Mgr. Ivo Pospíšil, Ph.D.

Obálka a sazba: Ota Drápal, www.mimomeze.cz
Foto: Created by Freepik

© Katedra občanské výchovy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně
a Konrad-Adenauer-Stiftung

Autoři této publikace vyjadřují ve svých příspěvcích své osobní názory.

Kompetence v českém kurikulu – představy vs. realita

Kurikulární dokumenty představují v českém prostředí dvě úrovně – státní a školní. Součástí státní úrovně jsou Národní program rozvoje vzdělávání v ČR a RVP pro předškolní, základní, gymnaziální a odborné vzdělávání.¹ Školní úroveň představují školní vzdělávací programy, které jsou RVP podřízené a musí odpovídat jejich výstupům. RVP jsou vydávány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, školní vzdělávací programy si školy tvoří samy. Kompetence jsou součástí rámcových i školních vzdělávacích programů. Svoji charakteristikou a podstatou jsou hlavním cílem vzdělávání a je úkolem učitele, aby našel takové učební strategie, které přes osvojení si výukových obsahů povedou až k rozvoji těchto klíčových kompetencí. Klíčové kompetence v RVP by se neměly rozvíjet izolovaně, ale provázaně mezi sebou, ale také v návaznosti na učební obsah a očekávané výstupy jednotlivých vzdělávacích oblastí a oborů. V RVP je stanoveno šest klíčových kompetencí: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní. Klíčové kompetence v RVP představují ideální úroveň, které by měl žák nebo student na konci svého vzdělávání dosáhnout. Pro oblast občanského vzdělávání lze považovat za klíčové kompetence sociální a personální a kompetence občanské.

Hlavní myšlenkou pro zavádění RVP společně s kompetencemi bylo zefektivnit výuku tak, že mimo předávání znalostí bude výuka prostorem pro rozvoj dovedností a postojů, které žák využije v praktickém životě. Mělo dojít k vyváženosti mezi znalostmi, dovednostmi a postoji, k čemuž měly pomoci také jiné než klasické vyučovací postupy (např. frontální výuka). V nejlepším případě by žák prakticky využíval získané vědomosti díky svým získaným a stále se rozvíjejícím kompetencím.

Odpovídá však tato ideální představa současné školní realitě? Pochybování a možná kritika je na místě. Opravdu se hlavní cíl výuky přesunul z výukového obsahu na rozvoj klíčových kompetencí? Jsou na školách opravdu rozvíjeny? Jakým způsobem? A pokud ano, jsou tyto postupy efektivní? Odpovědi na mnohé otázky budou bohužel spíše v negativním smyslu. Jak školní realita ukazuje, rozvoj klíčových kompetencí často není hlavním cílem vzdělávání. Samozřejmě jsou součástí všech povinných dokumentů, avšak mívají pouze formální podobu a díky své komplexnosti a nesnadné uchopitelnosti jsou pro mnohé učitele velmi vzdáleným cílem. Klíčové kompetence jsou charakterizovány velmi obecně a už jejich samotné izolované umístění v RVP naznačuje jejich nepropojenost s očekávanými výstupy, které jsou jako výstupy vzdělávání pro učitele povinné a závazné. Byly sice vydány metodické publikace pro rozvoj klíčových kompetencí i v mnohých učebnicích je navrženo k jakému tématu přiřadit které kompetence, pravdou ale je, že o kompetencích se ve školním prostředí mluví jen zřídka a cíleně se o jejich rozvoj zajímá jen málokdo.

Česká školní inspekce (dále jen ČŠI) vydala v únoru 2018 dokument, který se zabývá analýzou hodnocení klíčových kompetencí a možnou inspirací v zahraničních kompetenčních modelech.² I ta shledává klíčové kompetence jako velmi obecné a nesnadně hodnotitelné. Přitom podle Ministerstva práce a sociálních věcí je měřitelnost a hodnotitelnost jedna ze tří hlavních vlastností kompetencí. Mimo to zpráva ČŠI také potvrzuje, často kritizovanou, a ne zcela jasnou propojenost mezi klíčovými kompetencemi a vymezenými očekávanými výstupy z učení (např. některé výstupy v tematickém okruhu Člověk, stát a právo). V závěrečném doporučení pro zefektivnění výuky obou vzdělávacích oborů vzdělávací oblasti Člověk a společnost je možné se dozvědět, že na základě analýzy zahraničních systémů hodnocení rozvíjení klíčových kompetencí je nutné se inspirovat fungujícími zahraničními modely. V tomto případě navrhuje dokument ČŠI se inspirovat v rakouském oborovém kompetenčním modelu jak pro vzdělávací obor Výchova k občanství (oborový kompetenční model pro občanské vzdělávání), tak pro vzdělávací

¹ RVP jsou dále vytvářeny pro základní umělecké a speciální vzdělávání.

² Analýza zahraničních systémů hodnocení klíčových kompetencí a systémů hodnocení netestovatelných dovedností se souborem doporučení pro školní hodnocení klíčových kompetencí RVP ZV a externí hodnocení školní podpory rozvíjení klíčových kompetencí RVP ZV. *Česká školní inspekce* [online]. Praha: ČŠI, 2018. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/getattachment/cz/Dokumenty/Publikace/Analýza-zahranicnich-systemu-hodnoceni-klicovych-k/Analýza-klicovych-kompetenci.pdf>.

obor Dějepis (oborový kompetenční model pro historii). Z celé provedené analýzy byla vyvozena potřeba zavést oborové kompetence (tzn. kompetence, které se budou vztahovat k úžeji vymezenému oboru – jednomu vyučovacím předmětu nebo skupině předmětů), které by se s kompetencemi z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) prolínaly, ale zároveň by definovaly učivo a byly by lépe uchopitelné a snadněji rozvinutelné. Pro vzdělávací oblast Člověk a společnost, tedy pro předměty³ Výchova k občanství a Dějepis, jsou prozatím navrženy společné kompetence: metodické kompetence, kompetence k orientaci, kompetence kladení otázek, kompetence morálního rozhodování, angažovanost/participace, obsahová kompetence. Jak lze ze zprávy ČŠI vyvodit, i pro tuto instituci je současný stav „rozvíjení“ klíčových kompetencí neúnosný a je potřeba se jejich rozvojem opravdu cíleně zabývat a nalézt takové kompetenční modely, ve kterých bychom se mohli inspirovat a vytvořit fungující kompetenční model nejen pro občanské vzdělávání. Je nutné, aby šlo o takový model, který učitelům nabídne kromě výstupů i postupy a návrhy, jak propojit kompetence se vzdělávacím obsahem, a hlavně s očekávanými výstupy.

K dalším výrazným nedostatkům občanských kompetencí v RVP ZV patří absence širšího hodnotového ukotvení související s demokratickým uspořádáním našeho státu. Na důležitost hodnot v občanském vzdělávání upozornila i Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR ve svém usnesení, kde vymezuje hodnoty takto: „Rozvoj demokratických kompetencí musí vycházet z hodnot ukotvených v Ústavě České republiky, jejichž základní výčet nalezneme v preambuli Ústavy České republiky – vlastenectví, svoboda, lidská důstojnost, rovnoprávnost, zodpovědnost, demokracie a právní stát, základní lidská práva a svobody, ochrana zděděného přírodního, kulturního, hmotného a duchovního bohatství.“⁴ Základní principy demokracie by měly být hlavním výstupem občanských kompetencí a ty by měly být u žáků rozvíjeny nejen v rámci jednoho předmětu, ale měly by být jedním z hlavních cílů (nejen) základního vzdělávání. Jsou totiž součástí nedotknutelných hodnot ukotvených v Ústavě České republiky.

Rakouský oborový kompetenční model pro občanské vzdělávání

Než bude rakouský oborový kompetenční model popsán, je důležité uvést několik bodů, které potvrzují vhodnost a kvalitu tohoto kompetenčního modelu. Díky několika ukazatelům se zdá inspirace u našich sousedů ideální.

Rakousko a Česká republika jsou sousedské země podobné velikosti, které pojí společná minulost. To se projevuje i v uspořádání státní správy či vzdělávacího systému, kdy právě česká státní správa i vzdělávací systém mají své kořeny v rakousko-uherském modelu a v mnohém jsou si dnes stále podobné. Demokratické občanské vzdělávání má v Rakousku delší tradici. Významným krokem bylo přijetí principů tzv. Beutelsbašského konsensu v roce 1976 z Německa, se kterými musí být proces výuky v souladu. Třemi základními principy tohoto konsensu jsou: zákaz indoktrinace, princip kritického myšlení a vyváženosti (tzv. princip kontroverznosti – každé kontroverzní téma musí být také jako kontroverzní vyučováno) a zásada orientace na cílovou skupinu. Podobně jako u nás je vyučovací předmět zabývající se občanským vzděláváním povinný pro žáky od 11 let (tedy odpovídající 6. ročníku české základní školy). Velkým mezníkem je zákon z roku 2016, ve kterém byly ukotveny nejen oborové kompetence, ale k těmto kompetencím byla přiřazena i jednotlivá témata občanského vzdělávání. Rakouský učitel výchovy k občanství tak má legislativní podporu v jasně daných a konkretizovaných výstupech kompetencí a výukových obsahů.

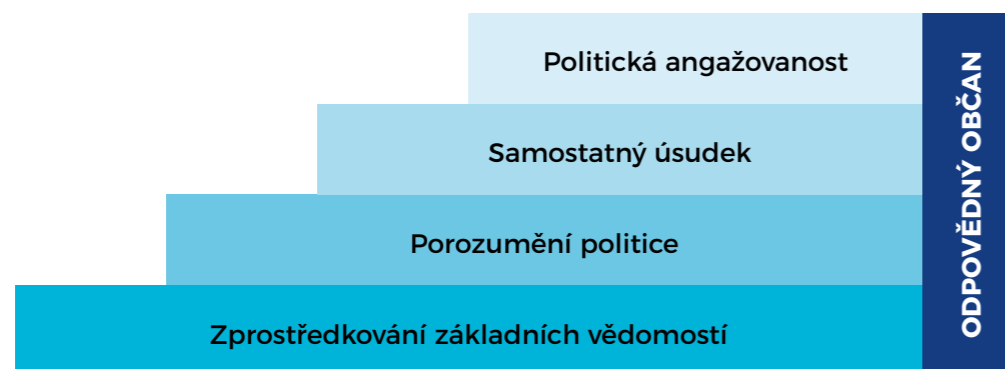
³ Případně vzdělávací obory, ze kterých se vytvoří vyučovací předměty.

⁴ Usnesení Výboru pro evropské záležitosti z 9. schůze ze dne 28. března 2018. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. Praha, PS PČR. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=144817>

Díky propracovanosti systému klíčových občanských kompetencí spolu s podobnou charakteristikou a postavením předmětu zabývajícím se občanským vzděláváním v českém a v rakouském školství, je inspirace nejen vhodná, ale dokonce i žádoucí.

Rakouský oborový kompetenční model pro občanské vzdělávání vydalo Ministerstvo školství, umění a kultury ve Vídni v roce 2008. Autorem tohoto modelu je Reinhard Krammer. Kompetence, které tento autor pro občanském vzdělávání uvádí, by v ideálním případě měly být rozvíjeny během celé školní docházky. Kompetenčně orientovaná výuka má za cíl reflektivní a sebereflexivní politické uvědomění, které se během učení vytváří prostřednictvím příkladných přístupů k problémům politiky s ohledem na zkušenosti žáků. Při rozvoji kompetencí nejde jen o učení termínů a získávání vědomostí, nýbrž o učení, které vede k politickému myšlení a jednání. Kompetence je podle Krammera schopnost, dovednost a ochota řešit problémy a s tím spojená motivační, volní a sociální ochota a schopnost umět používat různá řešení problémů v různých situacích úspěšně a odpovědně. Osvojení si určitých kompetencí je závislé na získaných vědomostech. Tyto znalosti potřebné pro rozvoj a získání kompetencí se nazývají pracovní znalosti (Arbeitswissen). Mají instrumentální charakter a nepředstavují žádný pevný soubor vědomostí a znalostí. Každý učitel tak musí při přípravě na výuku myslet také na zprostředkování těchto pracovních znalostí.

V návaznosti na důležitost těchto oborových občanských kompetencí je nutné také zmínit hlavní cíl občanského vzdělávání. Cílem občanského vzdělávání je odpovědný občan, který na základě základních politických znalostí porozumí politice, vytvoří si vlastní názor a úsudek a podle něj se dále angažuje (viz obr. 1)⁵.

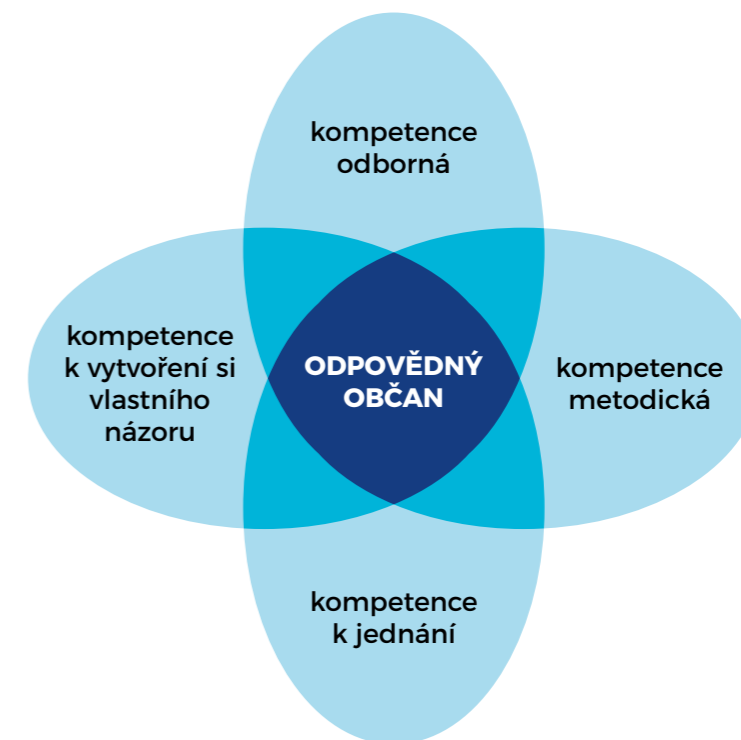


Obr. 1: Schéma odpovědného občanství

⁵ Odpovědné občanství lze považovat za konečný cíl občanského vzdělávání, např. Müller Ragnar: Aufgaben und Ziele politischer Bildung [online]. Dostupné http://www.online-dissertation.de/politische_bildung/aufgaben_ziele.htm

Rakouský oborový kompetenční model pro občanské vzdělávání je povinný pro všechny typy a stupně škol v Rakousku. Jednotlivé oborové kompetence pro občanské vzdělávání v Rakousku jsou (viz obr. 2):

- kompetence odborná (Sachkompetenz),
- kompetence metodická (Methodenkompetenz),
- kompetence k vytvoření si vlastního názoru (Urteilskompetenz),
- kompetence k jednání (Handlungskompetenz).



Obr. 2: Oborový kompetenční model pro občanské vzdělávání v Rakousku

Mezi cílem občanského vzdělávání (viz obr. 1) a samotným oborovým kompetenčním modelem pro občanské vzdělávání v Rakousku (viz obr. 2) je zřejmá provázanost. Je také nutné poznamenat, že kompetence pro občanské vzdělávání používané v Rakousku se podobně jako v České republice navzájem prolínají. Samotné schéma naznačuje rovné postavení všech kompetencí. Zde připomeňme, že pro rozvoj všech těchto kompetencí jsou nutné zmíněné pracovní znalosti. Jsou to pojmy, koncepty a definice, které se odvozují od dané situace, tématu a problému ve výuce. Výstupem osvojení si a rozvojem všech kompetencí je pak odpovědný občan, což je také hlavním cílem komplexního občanského vzdělávání v Rakousku.

Co se provázanosti obou schémat týče, můžeme očekávat, že rozvíjením kompetence odborné lze dosáhnout „prvního schodu“ odpovědného občana, a to zprostředkování základních vědomostí. Tento stupeň spolu s metodickou kompetencí vede k většímu porozumění politice. Kompetence k vytvoření si vlastního názoru je spojena se „třetím schodem“. „Poslední schod“, tedy politická angažovanost, odpovídá kompetenci k jednání. Je zřejmé, že pokud žák rozvíjí své kompetence k jednání, může se stát politicky angažovaným. Díky dalším podobnostem se lze přesvědčit o tom, že samotný oborový kompetenční model pro občanské vzdělávání a celé občanské vzdělávání v Rakousku je provázané, propracované a pro učitele lépe uchopitelné.

O dalších výhodách a kvalitách rakouského oborového kompetenčního modelu se lze přesvědčit v následujících charakteristikách jednotlivých oborových kompetencí. Součástí definice každé kompetence jsou také některé výsledné výstupy, kterých by měl žák dosáhnout.

ODBORNÁ KOMPETENCE

Odborná kompetence je schopnost, dovednost a ochota rozumět politickým kategoriím a konceptům, nakládat s nimi a rozvíjet základní koncepty. S jejich pomocí lze pak lépe strukturovat a zařadit politické vědomosti. Osvojení této kompetence umožňuje žákům rozumět politickým termínům a konceptům, analyzovat je a nadále je využívat. Politické termíny mohou mít různý význam a obsah, záleží na kontextu.

Pro odbornou kompetenci mají velký význam dva metodické orientační body – myšlení ve vztazích a systémech a schopnost a ochota chápat rozdíly, konkretizovat je a dále je rozvíjet.

Doporučenými metodami pro rozvoj této kompetence jsou pojmové mapy, hledání a srovnávání definic pojmů v různých slovnících, analýza pojmů, hledání nadřazených pojmů apod.

VÝSTUPY ODBORNÉ KOMPETENCE	
ŽÁK	rozdělí každodenní jazyk od jazyka odborného.
	rozpozná a všimá si historických charakterů pojmů a s nimi souvisejících konceptů.
	objasňuje odborné termíny a konstruktivně a kriticky je vysvětluje.
	zná a dokáže nakládat s kategoriemi a koncepcemi, které souvisí a jsou nutné pro politiku.
	zná a adekvátně používá kulturně a sociálně vědecké principy (přesnost, validita, úplnost).
	dokáže nakládat s pojmy a s nimi souvisejícími koncepty.

METODICKÁ KOMPETENCE

Metodická kompetence je schopnost, dovednost a ochota se politicky vyjadřovat a analyzovat politické projevy ostatních. Jde o to, že si žáci tvoří vlastní „kufřík metod“, které jim pomáhají analyzovat politické informace a mediální produkty.

Metody, které jsou vhodné pro rozvoj této kompetence, jsou např. analýza obrazových a audiovizuálních materiálů, interpretace a zhotovení grafů a statistik, příprava a vedení anket a dotazníků, Laswellova formule 5W⁶ a další.

⁶ Laswellova formule 5W je rozšířená forma, jak cíleně pokládat otázky, díky kterým je možné rozlišit médium od obsahu. Pochází z anglických slov WHO (kdo? autor, umělec, pověřenec), WHAT (co? obsah), WHOM (komu? adresát), in WHICH CHANNEL (jakým způsobem? způsob zveřejnění), with WHICH EFFECT (s jakým efektem? účinek, reakce, souhlas, odmítnutí).

VÝSTUPY METODICKÉ KOMPETENCE	
Dílčí kompetence k analýze vytvořených politických produktů	
ŽÁK	rozpozná závislost výsledku na způsobu získávání dat.
	rozpozná a staví se kriticky k analýzám dat daných problémů a k použitým kritériím vyhodnocování.
	zachycuje možné odborné výroky, které je možné vyvodit z analýz.
	si uvědomuje skutečnost, že data mohou být v rámci různých politických představ také rozdílně používána.
	dokáže používat kritéria hodnocení kvality politických informací.
	rozpozná vliv formy mediální prezentace na obsah komunikace.
Dílčí kompetence k tvorbě vlastních politických produktů	
ŽÁK	plánuje, vede a prezentuje jednoduché politicko-občanské studie.
	používá různé metody k získání politických dat a informací a zná výhody a nevýhody různých metod.
	zohledňuje možné důsledky způsobu řešení problémů na výsledky.
	rozpozná, jak způsob prezentace výsledků ovlivňuje adresáta sdělení.
	prezentuje vlastní politické zájmy.
	čelí protichůdným názorům a stanoviskům, eventuálně se dokáže na základě argumentů těmto názorům vzepřít.

KOMPETENCE K VYTVOŘENÍ SI VLASTNÍHO NÁZORU

Kompetence k vytvoření si vlastního názoru je schopnost, dovednost a ochota samostatně a podloženě zhodnotit politická rozhodnutí, problémy a kontroverze. Zahrnuje také pochopení, prověření a hodnocení předložených názorů a přednesení a formulování názorů vlastních. Každý člověk, který se zajímá o politiku, více či méně pronáší politické názory. Tyto názory jsou málokdy racionálně podložené, proto jsou označovány za předčasné nebo spontánní, můžeme je považovat za předsudky. Jedinec si je vytváří pomocí „filtrů“ vlastního světa, vrstevnických skupin nebo autorit, se kterými se setkává. Předsudky jsou často emočně zbarveny.

Cíl této kompetence je zvýšit a prohloubit kvalitu argumentace, což znamená rozpoznat účinek politických rozhodnutí na sebe a na ostatní a hájit zájmy celků a jedinců. Pro proces tvoření si názoru je prověřování, hodnocení a uvážení okolností stejně tak důležité jako vztah k hodnotovému žebříčku. Pro tuto kompetenci můžeme rozlišit názor věcný a hodnotový.

Pro tvoření názoru jsou důležité 3 kroky: **Přehled** – Jaké jsou představy a postřehy žáků?, **Rozlišení různých politických perspektiv** – odborná a hodnotová analýza, **Rozhodnutí na základě odpovídajících kritérií k hodnocení** – legalita, legitimita apod.

Doporučené metody pro rozvoj této kompetence jsou různé diskuzní a debatní hry, rolové hry, metody s použitím morálních dilemat, analýzy fake news či analýzy obrázků.

VÝSTUPY KOMPETENCE K VYTVOŘENÍ SI VLASTNÍHO NÁZORU	
Dílčí kompetence k prověřování již předložených názorů	
ŽÁK	rozlišuje podložené politické názory od názorů, které nejsou podloženy a jsou emočně zabarvené, a od politických předsudků.
	prověřuje předložené politické názory s kompatibilitou lidských práv.
	posuzuje nalezené politické kontroverzní postoje/názory/rozhodnutí jednotlivců, skupin nebo stran, kterým je přiřazována politická hodnota nebo/a základní filozofický postoj, a jejich vliv na rozhodnutí.
	prozkoumává předložené názory.
	dotazuje se na závislost kontroverzních postojů při hledání politického rozhodnutí na předurčených ekonomických, sociálních, náboženských a kulturních zájmech.
Dílčí kompetence k samostatnému vytvoření si vlastního názoru	
ŽÁK	přijatelně zdůvodňuje dílčí názory.
	ověřuje informace, na nichž zakládá vlastní názory, jestli jsou kvalitativně a kvantitativně dostačující a relevantní.
	si uvědomuje vlastní politický postoj a politické hodnoty, které ovlivňují vlastní názory a je ochotný je eventuálně přizpůsobit.
	si uvědomuje důsledky vlastních politických rozhodnutí a názorů.

KOMPETENCE K JEDNÁNÍ

Kompetence k jednání je schopnost, dovednost a ochota řešit politické problémy, formulovat vlastní postoje, rozumět stanoviskům ostatních a podílet se na řešení problémů.

Metody, které jsou nápomocné při osvojování si a rozvoji kompetence k jednání, jsou např. simulační hry, diskuzní kolečka, debaty, používání sociálních sítí, školní rady a parlamenty, naplánované politické akce.

VÝSTUPY KOMPETENCE K JEDNÁNÍ	
Dílčí kompetence k vyjadřování a prosazování zájmů	
ŽÁK	vyjadřuje a veřejně hájí vlastní názory, hodnoty a zájmy.
	hájí sám nebo s ostatními společné zájmy nebo/a zájmy ostatních.
	akceptuje kompromisy.
	používá demokratické prostředky k prosazování vlastních žádostí.
	se podílí na politických procesech a přejímá politickou odpovědnost v různých rovinách.
	se vědomě rozhoduje o vlastní účasti na politických rozhodovacích procesech (volby, demokracie, atd.).
	se uvědoměle a odůvodněně rozhoduje o volbě svého povolání.
Dílčí kompetence k využívání nabídek různých institucí a politických zařízení	
ŽÁK	navazuje kontakt s politickými činiteli na úrovni obce, země a celého státu.
	využívá nabídky neziskových organizací a dalších institucí.

Jak využít rakouský oborový kompetenční model pro občanské a společenskovední vzdělávání v České republice

Po poznání systému občanského vzdělávání v Rakousku a rakouského oborového kompetenčního modelu pro občanské vzdělávání se nabízí otázka. Je možné tento kompetenční model přebrat a použít bez úprav v českém školství? Odpověď zdá se být jednoznačná. Tak jako každý demokratický stát funguje na svých vlastních principech a hodnotách, tak i každý školský systém má svá specifika, která je nutné dodržet. Proto není možné jakékoliv modely slepě přebírat, ale hledat v nich inspiraci a vhodně je implementovat do našeho prostředí.

Z našeho pohledu může být inspirující vytvoření oborových kompetencí. Kompetence pro jednotlivé vzdělávací obory by byly pro učitele lépe uchopitelné a realizovatelné. Tuto skutečnost podporuje také ve své zprávě ČŠI (viz výše). Jako jistý nedostatek rakouského oborového kompetenčního modelu může být vnímáno zaměření pouze na rozvoj kognitivních výukových cílů a absenci rozvoje cílů afektivních. Ve výstupech jednotlivých kompetencí nalézáme slovesa „vyjadřuje, prezentuje, plánuje, dokáže, rozlišuje, rozpozná, prověřuje, posuzuje, zdůvodňuje apod.“. Všechna tato slovesa naplňují všechny úrovně kognitivních cílů podle kognitivních taxonomií (Bloomovy, případně Marzanovy v této oblasti). Výstupy, které by měly za cíl zvnitřňovat hodnoty, ale chybí. Taxonomie afektivních výukových cílů podle D. B. Kratwohla by mohla být teoretickým podkladem pro obohacení o výstupy s afektivními cíli. Nejdůležitější modifikací by však měla být implementace hodnot ukotvených v Ústavě České republiky a v Listině základních práv a svobod do výstupů občanských kompetencí například dle Usnesení Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Bez těchto hodnot a dalších znalostí o demokratickém fungování státu a politice nelze rozvíjet žáky v odpovědné občany. Jak naznačuje samotné schéma odpovědného občanství (viz obr. 1), znalosti jsou základním předpokladem pro tvorbu názorů a pro politické jednání. Pokud je hlavním cílem vzdělávání rozvoj klíčových kompetencí a mezi nimi jsou i kompetence občanské, je nutné a žádoucí, aby principy demokracie a s nimi související znalosti a hodnoty byly součástí výstupů těchto občanských kompetencí.

Rakouský kompetenční model díky jeho oborovému zaměření nabízí snazší uchopitelnost pro učitele, jelikož se soustřeďuje právě na konkrétní obsahy jednotlivých předmětů, v našem případě na výchovu k občanství. Neocenitelným přínosem je rovněž metodická opora pro rozvoj konkrétních kompetencí. Učitelé díky tomu nejenom vědí, co konkrétně rozvíjejí a jaké výstupy z učení naplňují, ale také to, jak mohou těchto výstupů dosáhnout. Toto vše vede k efektivnímu rozvoji odpovědného občanství. Současná společnost vyžaduje odpovědné občany, kteří se dokáží orientovat ve světě plných změn a informací, kteří podloženě hájí své názory a staví se kriticky k názorům ostatních, a kteří se smysluplně, efektivně a odpovědně angažují nejen v politickém životě.

Oborové kompetence v oblasti politiky a práva

V následující části publikace je popsán jeden z možných způsobů, jak se inspirovat rakouským oborovým kompetenčním modelem pro občanské a společenskovední vzdělávání v České republice v rámci procesu revize RVP. S ohledem na omezený počet vyučovacích hodin pro občanské a společenskovední vzdělávání, který je jedním z kritizovaných bodů současného pojetí RVP, definuje návrh klíčová témata z oblasti politiky a práva, která jsou nezbytným základem pro odpovědné občanství v demokratickém právním státu a neměla by být opomenuta.

Politologická a právní témata pro I. stupeň

Celkově je pro Vlastivědu (Člověk a jeho svět) na I. stupni k dispozici cca 120 vyučovacích hodin (3 hodiny/týden) pro 4. ročník a cca 120 vyučovacích hodin (3 hodiny/týden) pro 5. ročník. Občanská tematika je ve Vlastivědě spolu s tématy dějepisnými, přírodovědnými, zeměpisnými a výchovy ke zdraví. Navržené výsledky učení (právní a politologická oblast) by mohly pokrýt celkem cca 25 vyučovacích hodin. Navržené výsledky učení jsou doporučeny pro pátý ročník základního vzdělávání, jako uzlového bodu (tzn. co by měl žák zvládnout na konci pátého ročníku tohoto typu studia).

Politologická témata v RVP ZV – současné učivo pro I. stupeň

naše vlast – domov, krajina, národ, základy státního zřízení a politického systému ČR, státní správa a samospráva, státní symboly, armáda ČR

soužití lidí – mezilidské vztahy, komunikace, principy demokracie, obchod, firmy, zájmové spolky, politické strany, církev, pomoc nemocným, sociálně slabým, společný „evropský dům“

Návrhy revize politologických témat pro ZŠ – I. stupeň

TÉMA (pojem)	rozpracování dle rakouského kompetenčního modelu: KO = kompetence odborná KM = kompetence metodická KkVVN = kompetence k vytvoření si vlastního názoru KkJ = kompetence k jednání
NAŠE VLAST	KO: Žák vysvětlí pojmy domov, vlast, národní a evropská identita a popíše státní symboly. KM: Žák rozezná správně znázorněný a prezentovaný státní symbol (vlajka ČR, státní hymna). KkVVN: Žák dokáže obhájit důležitost kladného vztahu ke společenství, ve kterém žije (rodina, škola, obec, stát). KkJ: Žák si vybírá a využívá nabídky kulturních a sportovních akcí ve svém regionu.
NAŠE HODNOTY	KO: Žák objasní vlastními slovy, co je svoboda, demokracie, rovnoprávnost, lidská důstojnost, zodpovědnost a vlastenectví. KM: Žák dokáže vybrané hodnoty z preambule Ústavy ČR, jako je svoboda, demokracie, rovnoprávnost, lidská důstojnost, zodpovědnost a vlastenectví, znázornit kresbou. KkVVN: Žák zdůvodní svůj názor na potřebu ochrany zděděných přírodních a kulturních památek (památky UNESCO, národní parky). KkJ: Žák dokáže používat demokratické principy při vyjadřování vlastního názoru (naslouchání druhým, hledání kompromisů, hlasování a respektování výsledku většinového hlasování, např. kam pojedete třída na výlet).
SOUŽITÍ LIDÍ	KO: Žák objasní důležitost mezigeneračních vztahů (spolupráce s domovy důchodců, besídka, pomoc lidem, kteří si sami pomoci nemohou). KM: Žák dokáže se zájmem a porozuměním vytvořit dárek či přání pro partnera starší generace. KkVVN: Žák obhájí svůj názor na mezigenerační soužití. KkJ: Žák se dokáže rozhodovat na základě empatie k druhým.

Právní témata v RVP ZV – současné učivo pro I. stupeň

naše vlast – domov, krajina, národ, základy státního zřízení a politického systému ČR, státní správa a samospráva, státní symboly, armáda ČR

právo a spravedlnost – základní lidská práva a práva dítěte, práva a povinnosti žáků školy, protiprávní jednání a korupce, právní ochrana občanů a majetku včetně nároku na reklamaci, soukromého vlastnictví, duševních hodnot

vlastnictví – soukromé, veřejné, osobní, společné; hmotný a nehmotný majetek; rozpočet, příjmy a výdaje domácnosti; hotovostní a bezhotovostní forma peněz, způsoby placení; banka jako správce peněz, úspory, půjčky

Návrhy revize právních témat pro ZŠ – I. stupeň

TÉMA (pojem)	rozpracování dle rakouského kompetenčního modelu: KO = kompetence odborná KM = kompetence metodická KkVVN = kompetence k vytvoření si vlastního názoru KkJ = kompetence k jednání
NAŠE VLAST	<p>KO: Žák vysvětlí pojmy domov, vlast, národní a evropská identita a popíše státní symboly.</p> <p>KM: Žák rozezná správně znázorněný a prezentovaný státní symbol (vlajka ČR, státní hymna).</p> <p>KkVVN: Žák dokáže obhájit svůj kladný vztah ke společenství, ve kterém žije (rodina, škola, obec, stát).</p> <p>KkJ: Žák si vybírá a využívá nabídky kulturních a sportovních akcí ve svém regionu.</p>
NAŠE HODNOTY	<p>KO: Žák objasní vlastními slovy, co je svoboda, demokracie, rovnoprávnost, lidská důstojnost, zodpovědnost a vlastenectví.</p> <p>KM: Žák dokáže vybrané hodnoty z preambule Ústavy ČR, jako je svoboda, demokracie, rovnoprávnost, lidská důstojnost, zodpovědnost a vlastenectví, znázornit kresbou.</p> <p>KkVVN: Žák zdůvodní svůj názor na potřebu ochrany zděděných přírodních a kulturních památek (památky UNESCO, národní parky).</p> <p>KkJ: Žák dokáže používat demokratické principy při vyjadřování vlastního názoru (naslouchání druhým, hledání kompromisů, hlasování a respektování výsledku většinového hlasování, např. kam pojedete třída na výlet).</p>
ZÁKLADY ÚSTAVNÍHO A POLITICKÉHO SYSTÉMU ČR	<p>KO: Žák vysvětlí význam voleb a politických uskupení pro demokracii.</p> <p>KM: Žák objasní na vlastních příkladech znaky demokratického systému – hlavní znaky demokracie (dělba moci atd.).</p> <p>KkVVN: Žák dokáže rozpoznat rozdíl mezi demokracií a totalitou.</p> <p>KkJ: Žák dokáže navázat kontakt se členy místního zastupitelstva.</p>

EVROPSKÁ UNIE	<p>KO: Žák dokáže vlastními slovy vysvětlit, co je EU.</p> <p>KM: Žák nakreslí vlajku EU. Žák dokáže vyhledat základní informace o EU.</p> <p>KkVVN: Žák ze svého pohledu posoudí význam členství ČR v EU.</p> <p>KkJ: Žák dokáže navázat kontakt s našimi zástupci v EU.</p>
POLICIE A ARMÁDA ČR	<p>KO: Žák vysvětlí, k čemu slouží policie a armáda.</p> <p>KM: Žák dokáže vyhledat informace o policii a armádě.</p> <p>KkVVN: Žák obhájí svůj postoj k úloze policie a armády.</p> <p>KkJ: Žák dokáže kontaktovat policii.</p>
PRÁVA A POVINNOSTI ŽÁKŮ VE ŠKOLE	<p>KO: Žák dokáže objasnit význam pravidel pro fungování společnosti.</p> <p>KM: Žák dokáže vytvořit pravidla pro své chování ve vyučování.</p> <p>KkVVN: Žák rozliší mezi jednáním v souladu s pravidly a jednáním porušující pravidla.</p> <p>KkJ: Žák dodržuje pravidla školního řádu.</p>
NAŠE HODNOTY - ŽIVOT A ZDRAVÍ	<p>KO: Žák vysvětlí význam zdraví pro kvalitu svého/lidského života.</p> <p>KM: Žák dokáže na příkladech popsat způsoby důstojného zacházení s lidmi v nemocnici a v ostatních zdravotnických a sociálních zařízeních a projevy ohrožení života druhého.</p> <p>KkVVN: Žák zdůvodní důležitost kladného postoje k ochraně života a zdraví.</p> <p>KkJ: Žák dokáže adekvátně pečovat o svůj život a zdraví.</p>
SOUKROMÉ VLASTNICTVÍ	<p>KO: Žák dokáže vlastními slovy vysvětlit, co je to vlastnictví a popsat jeho význam pro život člověka.</p> <p>KM: Žák vymyslí, jak nejlépe chránit své vlastnictví.</p> <p>KkVVN: Žák obhájí potřebu chránit soukromé vlastnictví a to, že jej nelze zneužít na úkor společnosti.</p> <p>KkJ: Žák se dokáže starat o předměty ve svém vlastnictví a nezasahuje do vlastnictví druhého.</p>
OCHRANA SPOTŘEBITELE	<p>KO: Žák popíše, kdo je to spotřebitel, proč je potřeba jeho ochrana právními prostředky, s jakými vadami výrobků se lze setkat a jak je lze reklamovat.</p> <p>KM: Žák rozezná správný postup pro reklamaci.</p> <p>KkVVN: Žák zdůvodní svůj postoj k reklamačnímu procesu.</p> <p>KkJ: Žák prezentuje činnosti nutné při reklamaci zboží.</p>
OCHRANA SOUKROMÍ A OSOBNOSTI	<p>KO: Žák vysvětlí nutnost ochrany svých osobních dat.</p> <p>KM: Žák dokáže analyzovat, zda své osobní údaje na sociálních sítích dostatečně chrání.</p> <p>KkVVN: Žák posoudí klady a zápory sdělení svých osobních údajů na internetu (sociální sítě, email, registrace uživatelů počítačových her apod.).</p> <p>KkJ: Žák zdůvodní svůj názor na nebezpečí užívání sociálních sítí.</p>

Politologická a právní témata pro II. stupeň

Celkově je pro Výchovu k občanství na II. stupni ZŠ k dispozici cca 160 vyučovacích hodin. Navržené výsledky učení (právní a politologická oblast) by mohly pokrýt celkem cca 73 vyučovacích hodin.

Navržené výsledky učení v následujících tématech jsou doporučeny pro sedmý ročník základního vzdělávání jako uzlového bodu (tzn. co by měl žák zvládnout na konci sedmého ročníku tohoto typu studia):

- Znak státu, typy a formy vládnutí, dělba moci
- Státní správa a samospráva
- Státní občanství ČR
- Základní lidská práva a svobody

Navržené výsledky učení v následujících tématech jsou doporučeny pro devátý ročník základního vzdělávání jako uzlového bodu (tzn. co by měl žák zvládnout na konci devátého ročníku tohoto typu studia):

- Ústavní pořádek ČR
- Významné ústavní instituce, tvorba zákonů
- Politické strany
- Volební systémy a volby v ČR
- Evropská integrace
- Právní řád ČR
- Vlastnické právo
- Protiprávní jednání, civilní delikty
- Pracovní právo
- Exekuční a insolvenční právo
- Jeden svět, mnohé problémy

Politologická témata pro ZŠ – současné učivo pro II. stupeň

státní správa a samospráva – orgány a instituce státní správy a samosprávy, jejich úkoly

principy demokracie – znaky demokratického způsobu rozhodování a řízení státu; politický pluralismus, sociální dialog a jejich význam; význam a formy voleb do zastupitelstev

lidská práva – základní lidská práva, práva dítěte, jejich ochrana; úprava lidských práv a práv dětí v dokumentech; poškozování lidských práv, šikana, diskriminace

evropská integrace – podstata, význam, výhody; Evropská unie a ČR

mezinárodní spolupráce – ekonomická, politická a bezpečnostní spolupráce mezi státy, její výhody; významné mezinárodní organizace (Rada Evropy, NATO, OSN aj.)

globalizace – projevy, klady a zápory; významné globální problémy včetně válek a terorismu, možnosti jejich řešení

Návrhy revize politologických témat pro ZŠ – II. stupeň

TÉMA (pojem)	rozpracování dle rakouského kompetenčního modelu: KO = kompetence odborná KM = kompetence metodická KkVVN = kompetence k vytvoření si vlastního názoru KkJ = kompetence k jednání
ZNAKY STÁTU, TYPY A FORMY VLÁDNUTÍ, DĚLBA MOCI	KO: Žák objasní tříprvkovou teorii státu (území, obyvatelstvo, státní moc). KM: Žák dokáže na příkladech rozpoznat rozdíly mezi unitárním a federálním státem a různé typy vládnutí (monarchie – republika, zastupitelská – přímá demokracie, demokracie – autokracie – totalitarismus). KkVVN: Žák prověří a následně posoudí výhody a nevýhody různých typů vládnutí ve vztahu k lidským právům a svobodám. KkJ: Žák dokáže vyjádřit a obhájit svůj názor na dělbu moci ve státě.
VÝZNAMNÉ ÚSTAVNÍ INSTITUCE, TVORBA ZÁKONŮ	KO: Žák objasní roli klíčových ústavních institucí (prezident, vláda a ministerstva, Poslanecká sněmovna, Senát, Ústavní soud a obecné soudy) ve fungování státu z hlediska teorie dělby moci. KM: Žák na základě konkrétního příkladu zákona (návrhu zákona) popíše proces tvorby zákonů. KkVVN: Žák dokáže na konkrétním příkladu zdůvodnit a posoudit dopady vybraného zákona na život společnosti. KkJ: Žák dokáže navázat kontakt se zástupci (mluvčími) nejdůležitějších ústavních institucí, žák dokáže participovat na činnosti školního parlamentu.
STÁTNÍ SPRÁVA A SAMOSPRÁVA	KO: Žák vysvětlí rozdíl mezi státní správou a samosprávou, žák objasní způsob fungování místní samosprávy. KM: Žák analyzuje vybrané materiály místní samosprávy a občanských sdružení ke konkrétnímu problému ve svém bydlišti (např. místní infrastrukturní projekty, otázky životního prostředí). KkVVN: Žák prezentuje svůj názor na hlavní problémy ve svém bydlišti. KkJ: Žák navrhne postup, jak prosadit svůj názor na hlavní problém ve svém bydlišti v místní samosprávě.

POLITICKÉ STRANY A Hnutí	<p>KO: Žák vysvětlí význam/ smysl a způsob činnosti politických stran a hnutí, objasní hlavní ideologické politické proudy.</p> <p>KM: Žák rozliší shody a rozdíly v programech politických stran a hnutí, dokáže program/výňatek programu přiřadit do odpovídajícího ideologického proudu.</p> <p>KkVVN: Žák dokáže rozpoznat rozdíly mezi jednotlivými ideologickými politickými proudy a populistickými názory.</p> <p>KkJ: Žák vyhledá/kontaktuje představitele/zástupce mládežnických politických organizací, politických stran/hnutí ve svém regionu s dotazem ohledně politického tématu.</p>
VOLEBNÍ SYSTÉMY A VOLBY V ČR	<p>KO: Žák popíše volební systémy v ČR, vysvětlí rozdíl mezi aktivním a pasivním volebním právem, objasní principy svobodných a férových voleb.</p> <p>KM: Žák na základě analýzy jednotlivých volebních systémů identifikuje jejich výhody a nevýhody.</p> <p>KkVVN: Žák zdůvodní svůj názor na výhody a nevýhody různých volebních systémů.</p> <p>KkJ: Žák navrhne informační kampaň o svobodných a férových volbách a významu účasti ve volbách.</p>
ZÁKLADNÍ PRÁVA A SVOBODY	<p>KO: Žák dokáže vyjmenovat a vlastními slovy charakterizovat základní práva a svobody (ZPS), objasní jejich význam pro život člověka.</p> <p>KM: Žák na předloženém příkladu dokáže rozpoznat projevy porušování ZPS (diskriminace, šikana, stalking).</p> <p>KkVVN: Žák dokáže posoudit vybraná opatření učiněná na prevenci nebo odstranění důsledků porušování ZPS.</p> <p>KkJ: Žák se dokáže zkontaktovat s organizacemi (osobami), které se zabývají ochranou ZPS na státní i místní/lokální úrovni, žák dokáže aktivně vystupovat proti takovému jednání a chování, které je se ZPS v rozporu.</p>
EVROPSKÁ INTEGRACE	<p>KO: Žák dokáže vysvětlit základy ekonomické a politické integrace v Evropě.</p> <p>KM: Žák vytvoří a prezentuje informační materiál o aktuálních událostech v EU.</p> <p>KkVVN: Žák zdůvodní svůj názor na aktuální dění v EU.</p> <p>KkJ: Žák dokáže komunikovat s našimi zástupci v Evropském parlamentu, používá média a oficiální webové stránky institucí EU pro vytvoření fiktivní žádosti o příspěvek z fondů EU.</p>
JEDEN SVĚT, MNOHÉ PROBLÉMY	<p>KO: Žák popíše některé z globálních problémů současnosti a vysvětlí roli mezinárodních organizací při řešení mezinárodních konfliktů: OSN, Rada Evropy, NATO.</p> <p>KM: Žák získá a prezentuje základní informace o aktuálních problémech ve světě (intersociální, ekosociální, antroposociální).</p> <p>KkVVN: Žák posuzuje předložené názory na aktuální problémy, zdůvodní vlastní postoj k těmto problémům.</p> <p>KkJ: Žák dokáže vyjádřit a obhájit si vlastní názor k vybranému problému, dokáže využít nabídky neziskových i jiných organizací zabývajících se řešením daných problémů, zváží a vyjádří své možnosti spoluúčasti na řešení těchto problémů (smysl dobrovolnictví).</p>

Právní témata pro ZŠ – současné učivo pro II. stupeň

naše obec, region, kraj – důležité instituce; ochrana kulturních památek, přírodních objektů a majetku

majetek, vlastnictví – formy vlastnictví; hmotné a duševní vlastnictví, jejich ochrana; hospodaření s penězi, majetkem a různými formami vlastnictví

právní základy státu – znaky státu, typy a formy státu; státní občanství ČR; Ústava ČR; složky státní moci, jejich orgány a instituce, obrana státu

státní správa a samospráva – orgány a instituce státní správy a samosprávy, jejich úkoly

lidská práva – základní lidská práva, práva dítěte, jejich ochrana; úprava lidských práv a práv dětí v dokumentech; poškozování lidských práv, šikana, diskriminace

právní řád České republiky – význam a funkce právního řádu, orgány právní ochrany občanů, soustava soudů; právní norma, předpis, publikování právních předpisů

protiprávní jednání – druhy a postihy protiprávního jednání včetně korupce, trestní postizitelnost; porušování předpisů v silničním provozu, porušování práv k duševnímu vlastnictví

právo v každodenním životě – význam právních vztahů; důležité právní vztahy a závazky z nich vyplývající; základní práva spotřebitele; styk s úřady

lidská práva – základní lidská práva, práva dítěte, jejich ochrana; úprava lidských práv a práv dětí v dokumentech; poškozování lidských práv, šikana, diskriminace

Návrhy revize právních témat pro ZŠ – II. stupeň

TÉMA (pojem)	rozpracování dle rakouského kompetenčního modelu: KO = kompetence odborná KM = kompetence metodická KkVVN = kompetence k vytvoření si vlastního názoru KkJ = kompetence k jednání
ZNAKY STÁTU, TYPY A FORMY VLÁDNUTÍ, DĚLBA MOCI	<p>KO: Žák objasní tříprvkovou teorii státu (území, obyvatelstvo, státní moc).</p> <p>KM: Žák dokáže na příkladech rozpoznat rozdíly mezi unitárním a federálním státem a různé typy vládnutí (monarchie – republika, zastupitelská – přímá demokracie, demokracie – autokracie – totalitarismus).</p> <p>KkVVN: Žák prověří a následně posoudí výhody a nevýhody různých typů vládnutí ve vztahu k lidským právům a svobodám.</p> <p>KkJ: Žák dokáže vyjádřit a obhájit svůj názor na dělbu moci ve státě.</p>
ÚSTAVNÍ POŘÁDEK ČR	<p>KO: Žák dokáže objasnit, k čemu slouží ve státě ústava a popíše jednotlivé části ústavního pořádku ČR (Ústava ČR, Listina základních práv a svobod, ústavní zákony). Žák dokáže popsat a výstižně objasnit obsah jednotlivých hlav Ústavy ČR, vlastními slovy vysvětlí smysl vybraného textu z Ústavy ČR.</p> <p>KM: Žák dokáže rozpoznat a vyhledávat zadané pojmy v textu Ústavy ČR nebo Listině základních práv a svobod.</p> <p>KkVVN: Žák rozliší, zda je předložený příklad v souladu s Ústavou ČR nebo Listinou základních práv a svobod.</p> <p>KkJ: Žák vyjádří a zdůvodní svůj názor na nutnost existence a vymezení základních pravidel pro demokratické fungování společnosti/státu.</p>

VÝZNAMNÉ ÚSTAVNÍ INSTITUTE, TVORBA ZÁKONŮ	<p>KO: Žák objasní roli klíčových ústavních institucí (prezident, vláda a ministerstva, Poslanecká sněmovna, Senát, Ústavní soud a obecné soudy) ve fungování státu z hlediska teorie dělby moci.</p> <p>KM: Žák na základě konkrétního příkladu zákona (návrhu zákona) popíše proces tvorby zákonů.</p> <p>KkVVN: Žák dokáže na konkrétním příkladu zdůvodnit a posoudit dopady vybraného zákona na život společnosti.</p> <p>KkJ: Žák dokáže navázat kontakt se zástupci (mluvčími) nejdůležitějších ústavních institucí, žák dokáže participovat na činnosti školního parlamentu.</p>
STÁTNÍ SPRÁVA A SAMOSPRÁVA	<p>KO: Žák vysvětlí rozdíl mezi státní správou a samosprávou, žák objasní způsob fungování místní samosprávy.</p> <p>KM: Žák analyzuje vybrané materiály místní samosprávy a občanských sdružení ke konkrétnímu problému ve svém bydlišti (např. místní infrastrukturní projekty, otázky životního prostředí).</p> <p>KkVVN: Žák prezentuje svůj názor na hlavní problémy ve svém bydlišti.</p> <p>KkJ: Žák navrhne postup, jak prosadit svůj názor na hlavní problém ve svém bydlišti v místní samosprávě.</p>
POLITICKÉ STRANY A Hnutí	<p>KO: Žák vysvětlí význam/ smysl a způsob činnosti politických stran a hnutí, objasní hlavní ideologické politické proudy.</p> <p>KM: Žák rozliší shody a rozdíly v programech politických stran a hnutí, dokáže program/výňatek programu přiřadit do odpovídajícího ideologického proudu.</p> <p>KkVVN: Žák dokáže rozpoznat rozdíly mezi jednotlivými ideologickými politickými proudy a populistickými názory.</p> <p>KkJ: Žák vyhledá/kontaktuje představitele/zástupce mládežnických politických organizací, politických stran/hnutí ve svém regionu s dotazem ohledně politického tématu.</p>
VOLEBNÍ SYSTÉMY A VOLBY V ČR	<p>KO: Žák popíše volební systémy v ČR, vysvětlí rozdíl mezi aktivním a pasivním volebním právem, objasní principy svobodných a férových voleb.</p> <p>KM: Žák na základě analýzy jednotlivých volebních systémů identifikuje jejich výhody a nevýhody.</p> <p>KkVVN: Žák vyjádří a zdůvodní svůj názor na výhody a nevýhody různých volebních systémů v ČR.</p> <p>KkJ: Žák navrhne informační kampaň o svobodných a férových volbách a významu účasti ve volbách.</p>
STÁTNÍ OBČANSTVÍ ČR	<p>KO: Žák vysvětlí význam státního občanství a popíše způsoby jeho nabytí.</p> <p>KM: Žák rozpozná, jaké údaje se vyskytují v dokladech o státním občanství a popíše, jaká hrozí nebezpečí z jejich zneužití.</p> <p>KkVVN: Žák zdůvodní svůj názor na výhody státního občanství ČR.</p> <p>KkJ: Žák dokáže vyhledat místo, kde může získat doklad o státním občanství.</p>

ZÁKLADNÍ PRÁVA A SVOBODY	<p>KO: Žák dokáže vyjmenovat a vlastními slovy charakterizovat základní práva a svobody (ZPS), objasní jejich význam pro život člověka.</p> <p>KM: Žák na předloženém příkladu dokáže rozpoznat projevy porušování ZPS (diskriminace, šikana, stalking).</p> <p>KkVVN: Žák dokáže posoudit vybraná opatření učiněná na prevenci nebo odstranění důsledků porušování ZPS.</p> <p>KkJ: Žák se dokáže zkontaktovat s organizacemi (osobami), které se zabývají ochranou ZPS na státní i místní/lokální úrovni, žák dokáže aktivně vystupovat proti takovému jednání a chování, které je se ZPS v rozporu.</p>
PRÁVNÍ ŘÁD ČR	<p>KO: Žák vysvětlí význam a funkci právního řádu ČR, popíše soustavu soudů v ČR, popíše význam a sílu právních předpisů, které jsou v daném okamžiku platné a účinné.</p> <p>KM: Žák dokáže rozlišit na předloženém příkladu, zda se jedná o pramen práva nebo akt aplikace práva (správní či soudní rozhodnutí).</p> <p>KkVVN: Žák zdůvodní svůj názor na fungování právního řádu ČR.</p> <p>KkJ: Žák dokáže vyhledat a kontaktovat vybraný orgán právní ochrany občanů.</p>
VLASTNICKÉ PRÁVO	<p>KO: Žák dokáže vysvětlit, co je podstatou vlastnického práva (věc držet, užívat a požívat plody).</p> <p>KM: Žák rozpozná rozdíl mezi vlastnictvím a spoluvlastnictvím a společným jměním manželů.</p> <p>KkVVN: Žák přijatelně zdůvodní svůj názor na existenci tzv. společného jmění manželů.</p> <p>KkJ: Žák vyjádří a obhájí svůj postoj k penězům.</p>
PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ, CIVILNÍ DELIKTY	<p>KO: Žák popíše základní členění trestných činů a druhy trestů, dokáže vysvětlit škodlivost korupce ve společnosti.</p> <p>KM: Žák na vybraném příkladu dokáže rozpoznat, zda se jedná o přestupek nebo trestný čin.</p> <p>KkVVN: Žák zdůvodní svůj názor na význam trestního práva jako krajního prostředku ochrany společnosti, obhájí svůj postoj k zásadě „smlouvy se mají dodržovat“ a k existenci sankcí z porušování různých druhů smluv.</p> <p>KkJ: Žák si dokáže říci o adekvátní pomoci, pokud se stane obětí trestného činu, dokáže využít nabídky probační a mediační služby, dokáže realizovat postup na uplatnění náhrady škody.</p>
PRACOVNÍ PRÁVO	<p>KO: Žák objasní základní práva zaměstnance, dokáže rozlišit druhy pracovněprávních smluv (pracovní smlouva, DPP, DPČ), popíše podstatné náležitosti pracovní smlouvy.</p> <p>KM: Žák rozpozná dovolená a zakázaná ujednání v pracovní smlouvě.</p> <p>KkVVN: Žák zdůvodní nevhodnost diskriminačního jednání v pracovněprávních vztazích.</p> <p>KJ: Žák dokáže hájit svá práva u zaměstnavatele.</p>
EXEKUČNÍ A INSOLVENČNÍ PRÁVO	<p>KO: Žák vlastními slovy vysvětlí základní smysl exekučního a insolvenčního řízení, dokáže objasnit, proč je nutné plnit své závazky.</p> <p>KM: Žák na předloženém příkladu dokáže identifikovat, zda se určitý subjekt nachází v platební neschopnosti, rozpozná dovolené jednání exekutora.</p> <p>KkVVN: Žák dokáže vyjádřit a zdůvodnit svůj názor na možnosti donucení k plnění svých povinností.</p> <p>KJ: Žák dokáže vyhledat adekvátní pomoc, pokud mu hrozí, že nebude schopen plnit své závazky.</p>

Politologická a právní témata pro gymnázia

Celkově je pro Občanský a společenskovední základ (gymnázia) k dispozici cca 280 vyučovacích hodin. Navržené výsledky učení (právní a politologická oblast) by mohly pokrýt celkem cca 97 vyučovacích hodin. Navržené výsledky učení jsou doporučeny pro poslední ročník středního vzdělávání, jako uzlového bodu (tzn. co by měl student zvládnout na konci posledního ročníku tohoto typu studia).

Politologická témata na gymnáziích – současné učivo v RVP G

stát – znaky a funkce, formy státu, právní stát; Ústava ČR – přehled základních ustanovení

demokracie – principy a podoby; občanská práva a povinnosti, podstata občanské společnosti, její instituce; politické subjekty, politický život ve státě; volby, volební systémy; úřady

lidská práva – zakotvení lidských práv v dokumentech; porušování a ochrana lidských práv, funkce ombudsmana

ideologie – znaky a funkce, přehled vybraných ideologií

evropská integrace – podstata a význam; Evropská unie – význam; proces integrace; orgány EU; jednotná evropská měna

mezinárodní spolupráce – důvody, význam a výhody; významné mezinárodní organizace a společenství – RE, NATO, OSN, jejich účel a náplň činnosti

proces globalizace – příčiny, projevy, důsledky; globální problémy

Návrhy revize politologických témat pro gymnázia

TÉMA (pojem)	rozpracování dle rakouského kompetenčního modelu: KO = kompetence odborná KM = kompetence metodická KkVVN = kompetence k vytvoření si vlastního názoru KkJ = kompetence k jednání
STÁT	KO: Student popíše formy státu, vysvětlí teorie vzniku státu a funkce státu, dokáže interpretovat postavení státu jako subjektu mezinárodního práva. KM: Student dokáže vyhledat požadované informace z Ústavy ČR. KkVVN: Student dokáže obhájit svůj postoj k otázce suverenity státu (ČR). KkJ: Student dokáže kontaktovat státní instituce ve svém okolí, vyjádří a obhájí své možnosti při hájení zájmů státu.

DEMOKRACIE

KO: Student objasní pojetí demokracie v politických teoriích (přímá, zastupitelská; parlamentní, prezidentská; konkurenční, konsenzuální; hybridní demokracie).

KM: Student na základě analýzy předloženého materiálu dokáže rozpoznat, co může ohrožovat demokracii (korupce, demagogie, populismus, nízká politická kultura a občanská gramotnost, nebezpečí tyranie většiny, apatie většiny).

KkVVN: Student zdůvodní svůj názor na přínosy a rizika zavádění prvků přímé demokracie.

KkJ: Student vyjádří a obhájí své možnosti jak účinně participovat v politické, ekonomické i sociální oblasti a jak se angažovat při ohrožení demokracie, student dle svých možností dokáže participovat na činnosti studentské samosprávy a studentského parlamentu.

HODNOTOVÝ ROZMĚR DEMOKRACIE A ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

KO: Student charakterizuje vývoj vztahů svobody, spravedlnosti a rovnosti v dějinách politických teorií od antiky po současnost, vysvětlí vztah práva a dalších společenských normativů (morálky, náboženství). Student popíše druhy ústav (psané a nepsané, monolegální, polylegální, rigidní a flexibilní).

KM: Student vyhledá pojetí základních demokratických hodnot (svoboda, spravedlnost, rovnost) ve vybrané politické teorii a dokáže je prezentovat.

KkVVN: Student dokáže posoudit, zda předložené postoje a názory vybraných osobností jsou v souladu se základními demokratickými hodnotami a ZPS.

KkJ: Student dokáže využít služeb institucí na ochranu ZPS, zdůvodní svůj postoj k demokratickým hodnotám a ZPS.

POLITICKÉ DOKTRÍNY A IDEOLOGIE

KO: Student dokáže charakterizovat klíčové myšlenky liberalismu, konzervatismu, křesťanské sociální nauky, socialismu a komunismu. Objasní podstatu feminismu, environmentalismu a populismu.

KM: Student dokáže na předloženém materiálu (text, obrazový nebo audiovizuální) rozlišit, zda představuje nacistickou nebo fašistickou ideologii. Dokáže rozlišit mezi propagandou a politickou reklamou, vytvoří prezentaci prosazující na demokratických hodnotách založené politické ideje.

KkVVN: Student na předloženém postoji rozezná, ke kterému politickému proudu ho lze přiřadit.

KkJ: Student si obhájí svůj vlastní politický názor, který dokáže zařadit do odpovídajícího politického proudu, dokáže posoudit, jaké důsledky by mohly mít jeho vlastní politická rozhodnutí a názory na nejbližší okolí a společnost.

EVROPSKÁ INTEGRACE

KO: Student popíše činnost nejvyšších orgánů EU a fungování politických frakcí v evropském parlamentu (i činnost celoevropských politických stran).

KM: Student je schopen vyhledat aktuální příjmy a výdaje rozpočtu EU, které jsou vedle politického kontextu předpokladem pro čerpání z evropských fondů pro ČR. Student si dokáže vyhledat informace k volbám do Evropského parlamentu a k evropské občanské iniciativě, orientuje se v Lisabonské smlouvě – dokáže vyhledat zadané téma.

KkVVN: Student rozpozná v politických názorech myšlenky na prohloubení integrace/dezintegrace.

KkJ: Student dokáže vyjádřit a obhájit svůj postoj na fungování a smysl existence EU.

Návrhy revize právních témat pro gymnázia

<p>MEZINÁRODNÍ VZTAHY, MEZINÁRODNÍ KONFLIKTY PO ROCE 1945</p>	<p>KO: Student popíše práci mezinárodních organizací: OSN, Rada Evropy, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, CEFTA, WTO, MMF, NAFTA, MERCOSUR, ASEAN, Africká unie, vysvětlí smysl existence NATO.</p> <p>KM: Student dokáže analyzovat vybraný válečný konflikt po roce 1945 z hlediska jeho příčin, průběhu a důsledků na mezinárodní vztahy.</p> <p>KkVVN: Student dokáže rozlišit idealistický a realistický přístup k řešení konfliktů.</p> <p>KkJ: Student dokáže kontaktovat zástupce ČR v OSN nebo Radě Evropy (Stálá mise ČR při OSN/Radě Evropy), a dokáže vyjádřit a obhájit svůj postoj k činnosti OSN při řešení mezinárodních sporů.</p>
<p>GLOBALNÍ PROBLÉMY SVĚTA</p>	<p>KO: Student dokáže uvést a vysvětlit některé z aktuálních hlavních globálních problémů např. klimatické změny, populační růst, válečné konflikty, migrace a diskutovat o jejich příčinách a důsledcích.</p> <p>KM: Student v předloženém dokumentu dokáže rozlišit dezinformace (hoaxy, fake news) související s daným globálním problémem.</p> <p>KkVVN: Student dokáže na základě předložených politických názorů rozlišit a posoudit postoje k danému globálnímu problému.</p> <p>KkJ: Student dokáže kontaktovat organizace, které se zabývají jedním z výše uvedených globálních problémů, popíše své možnosti angažování se v této oblasti.</p>

Právní témata na gymnáziích – současné učivo v RVP G

stát – znaky a funkce, formy státu, právní stát; Ústava ČR – přehled základních ustanovení

lidská práva – zakotvení lidských práv v dokumentech; porušování a ochrana lidských práv, funkce ombudsmana

právo a spravedlnost – smysl a účel práva, morálka a právo

právo v každodenním životě – právní subjektivita, způsobilost k právním úkonům; právní řád ČR – jeho uspořádání; systém právních odvětví, druhy právních norem; smlouvy, jejich význam a obsah, všeobecné podmínky smluv

orgány právní ochrany – funkce a úkoly, právnické profese; účel a průběh občanského soudního řízení; orgány činné v trestním řízení, jejich úkoly; systém právního poradenství, činnost a úkoly občanských poraden

<p>TÉMA (pojem)</p>	<p>rozpracování dle rakouského kompetenčního modelu: KO = kompetence odborná KM = kompetence metodická KkVVN = kompetence k vytvoření si vlastního názoru KkJ = kompetence k jednání</p>
<p>HODNOTOVÝ ROZMĚR DEMOKRACIE A ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD</p>	<p>KO: Student charakterizuje vývoj vztahů svobody, spravedlnosti a rovnosti v dějinách politických teorií od antiky po současnost, vysvětlí vztah práva a dalších společenských normativů (morálky, náboženství). Student vyjmenuje a popíše jednotlivé druhy ústav (psané a nepsané, monolegální, polylegální, rigidní a flexibilní).</p> <p>KM: Student vyhledá pojetí základních demokratických hodnot (svoboda, spravedlnost, rovnost) ve vybrané politické teorii a dokáže je prezentovat.</p> <p>KkVVN: Student dokáže posoudit, zda předložené postoje a názory vybraných osobností jsou v souladu se základními demokratickými hodnotami a ZPS.</p> <p>KkJ: Student dokáže využít služeb institucí na ochranu ZPS, zdůvodní svůj postoj k demokratickým hodnotám a ZPS.</p>
<p>METODA PRÁVNÍ REGULACE, PRÁVNÍ NORMY</p>	<p>KO: Student dokáže vysvětlit rozdíl mezi právem soukromým a veřejným, popíše systém základních právních odvětví.</p> <p>KM: Student na příkladech dokáže rozpoznat rozdíl mezi právní a neprávní normou, druhy a znaky právních norem (na konkrétním příkladu právní normy).</p> <p>KkVVN: Student zdůvodní nutnost vytvoření právních norem pro život společnosti.</p> <p>KkJ: Student vyjádří a zdůvodní svůj názor na existenci sankcí v právních normách.</p>
<p>DĚDICKÉ PRÁVO, RODINNÉ PRÁVO</p>	<p>KO: Student vysvětlí základy rodinného a dědického práva (dědická smlouva, dědění ze zákona, nezpůsobilý a nepominutelný dědic, uzavírání manželství, práva povinnosti manželů, vztahy mezi rodiči a dětmi, pravidla SJM).</p> <p>KM: Student na příkladech dokáže identifikovat náležitosti předmanželské smlouvy a závěti.</p> <p>KkVVN: Student vyjádří a zdůvodní svůj postoj k náhradní rodinné výchově.</p> <p>KkJ: Student dokáže nalézt a kontaktovat notáře ve svém okolí. Dokáže se svými příbuznými aktivně jednat o opatřeních pro případ smrti.</p>
<p>PRACOVNÍ PRÁVO</p>	<p>KO: Student popíše, jaké jsou základní práva a povinnosti zaměstnance a zaměstnavatele, náležitosti pracovních smluv a jaké jsou daňové a sociální odvody zaměstnance, objasní základy živnostenského podnikání.</p> <p>KM: Student dokáže na příkladech porovnat různá ustanovení pracovních smluv a jejich význam (např. zkušební dobu, konkurenční doložku apod.).</p> <p>KkVVN: Student vyjádří a přijatelně zdůvodní svůj názor na význam a roli odborových organizací. Dokáže rozlišit a vyjádřit svůj názor na šikanózní jednání ze strany zaměstnavatele (např. mobbing).</p> <p>KkJ: Student dokáže aktivně hájit svá práva u zaměstnavatele (aktivně jedná o podobě pracovní smlouvy).</p>

OBCHODNÍ PRÁVO	KO: Student vysvětlí základy živnostenského podnikání.
	KM: Student na příkladech dokáže rozlišit jednotlivé druhy podnikatelské činnosti a druhy obchodních společností. KkVVN: Student vyjádří a zdůvodní svůj názor na vhodné způsoby podnikání pro různé situace. KkJ: Student demonstruje postup, jak získat živnostenské oprávnění a porovná postupy pro zřízení vybraných obchodních společností.
SOUDNÍ SOUSTAVA ČR, PRAVIDLA JEDNÁNÍ PŘED SOUDY	KO: Student popíše soustavu soudů ČR, objasní specifickou roli Ústavního soudu, je schopen rozlišit rozdíl v postavení a kompetencích Ústavního soudu od tzv. obecných soudů, dokáže popsat rozdíl mezi civilním, správním a trestním soudnictvím, popíše průběh soudního procesu a procesní úkony, které se k soudům podávají (žaloba, odvolání, dovolání). KM: Student dokáže na příkladech rozpoznat náležitosti žaloby podle občanského soudního řízení (dále jen OSŘ). KkVVN: Student zdůvodní nutnost existence soudů pro řešení sporů mezi lidmi. KkJ: Student dokáže uvést konkrétní příklad jakému soudu adresovat žalobu v OSŘ, jak využít (nalézt a kontaktovat) advokáta ve svém okolí.
	KO: Student dokáže charakterizovat náplň činnosti právnických profesí a popsat předpoklady pro jejich výkon. KM: Student na příkladech činností dokáže rozeznat rozdíl mezi jednotlivými právními profesemi. KkVVN: Student vyjádří a obhájí svůj názor na roli veřejného ochránce práv. KkJ: Student dokáže využít nabídky neziskových organizací věnujících se právnímu poradenství, využívá možnosti pomoci a ochrany u veřejného ochránce práv na základě znalostí o jeho pravomocech.
PRÁVNICKÉ PROFESE	KO: Student popíše úlohu a náplň činnosti orgánů činných v trestním řízení. KM: Student na předložených příkladech dokáže rozpoznat druhy trestných činů. KkVVN: Student zdůvodní svůj názor na pojetí a účel trestu. KkJ: Student vyjádří a obhájí svůj názor na problematiku kriminality mládeže a trestné činy páchané na dětech a mladistvých.
	KO: Student vysvětlí rozdíl mezi samostatnou a přenesenou působností a objasní základní pravomoci obce a kraje v samostatné působnosti. KM: Student dokáže rozpoznat druhy právních předpisů vydávaných územní samosprávou. KkVVN: Student zdůvodní důležitost fungování samosprávy pro život regionálních komunit. KkJ: Student dokáže využít služeb samosprávných orgánů ve svém okolí, aktivně se zúčastňuje kulturních akcí ve své obci, ve svém kraji.
TRESTNÍ PRÁVO	
OBCENÍ A KRAJSKÁ SAMOSPRÁVA	

Politologická a právní témata pro střední odborné školy

Celkově je pro Občanský vzdělávací základ (SOŽ) k dispozici cca 160 vyučovacích hodin. Navržené výsledky učení (právní a politologická oblast) by mohly pokrýt celkem cca 81 vyučovacích hodin. Navržené výsledky učení jsou doporučeny pro poslední ročník středního vzdělávání, jako uzlového bodu (tzn. co by měl student zvládnout na konci posledního ročníku tohoto typu studia).

Politologická témata - současné učivo v RVP pro střední odborné školy

Lidská práva, jejich obhajování a možné zneužívání, veřejný ochránce práv, práva dětí.

Stát a jeho funkce, ústava a politický systém ČR, struktura veřejné správy, obecní a krajská samospráva, politika, politické strany, volby, právo volit.

Politický radikalismus a extremismus.

Aktuální česká extremistická scéna a její symbolika, mládež a extremismus.

Občanská společnost, občanské činnosti potřebné pro demokracii a multikulturní soužití.

Občanská participace.

Základní hodnoty a principy demokracie.

ČR a evropská integrace.

Návrhy revize politologických témat pro odborné střední školy

TÉMA (pojem)	rozpracování dle rakouského kompetenčního modelu: KO = kompetence odborná KM = kompetence metodická KkVVN = kompetence k vytvoření si vlastního názoru KkJ = kompetence k jednání
VŠEOBECNÉ INFORMACE O FUNGOVÁNÍ STÁTU	KO: Student dokáže popsat hlavní znaky a funkce státu, vysvětlit smysl ústavy, charakterizovat politický a volební systém ČR. Student dokáže diskutovat o hrozbách demokracie (korupce, demagogie, populismus, nízká politická kultura a občanská gramotnost, nebezpečí tyranie většiny, apatie většiny). KM: Student rozpozná, zda předložený dokument byl vydán státními nebo samosprávnými orgány, dokáže identifikovat prvky populismu/propagandy ve vybraném dokumentu. KkVVN: Student dokáže zdůvodnit svůj názor na konání referend-místních, krajských a celostátních. KkJ: Student vyjádří a obhájí svůj postoj k vlastním možnostem participace v politické, ekonomické a sociální oblasti, student dokáže využít služeb státních a samosprávných orgánů ve svém okolí, student dle svých možností participuje na činnosti studentské samosprávy a studentského parlamentu.

ZÁKLADNÍ PRÁVA A SVOBODY, VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV, PRÁVA DĚTÍ, TRESTNÍ PRÁVO	KO: Student dokáže popsat vývoj ZPS, vysvětlit smysl ZPS, charakterizovat jednotlivá ZPS, objasní pojem trestní odpovědnosti.
	KM: Student dokáže v předložených příkladech identifikovat porušování ZPS. KkVVN: Student zdůvodní svůj názor na existenci ZPS a nutnost vyváženosti práv a povinností i důsledků jejich porušování. KkJ: Student dokáže využít služeb organizací ve svém okolí, na které je možné obrátit se v případě ohrožení (šikana, domácí násilí, závislost, diskriminace na pracovišti, stalking).
OBČANSKÁ PARTICIPACE V REGIONU	KO: Student popíše základní charakteristiku regionu v němž žije (geografické a historické souvislosti), vyjmenuje významné přírodní a kulturní památky. KM: Student vytvoří prezentaci pro návštěvníky regionu, kde ukáže přírodní, historické a kulturní zajímavosti oblasti, upozorní na místní kuchařské speciality, případně na jazykové odlišnosti. Student zjistí své možnosti dobrovolnické činnosti v regionu (tělovýchovné spolky, dobrovolní požárníci, folklórní soubory, sociální pomoc atd.). KkVVN: Student dokáže vyjádřit a obhájit svůj vztah k regionu a vlasti. KkJ: Student navrhne pro místní samosprávu řešení stávajících nedostatků (trasy nové cyklostezky, nová tělocvična atd.), bude hledat na portálech ministerstev možnosti spolufinancování těchto aktivit, projedná se zástupci samosprávy jejich finanční možnosti.
	KO: Student popíše ekonomický a politický proces evropské integrace, vysvětlí, jak fungují nejvyšší orgány EU. KM: Student dokáže získat adekvátní informace o pracovních možnostech na území EU. KkVVN: Student vyjádří a obhájí svůj postoj k EU a evropskému občanství. KkJ: Student prezentuje své možnosti uplatnění se na pracovním trhu na území EU (životopis pro zaměstnavatele, jazykové znalosti, sociální a zdravotní pojištění).
EVROPSKÁ INTEGRACE A PRACOVNÍ TRH	

Právní témata – současné učivo v RVP střední odborné vzdělávání

Lidská práva, jejich obhajování a možné zneužívání, veřejný ochránce práv, práva dětí.

Stát a jeho funkce, ústava a politický systém ČR, struktura veřejné správy, obecní a krajská samospráva.

Právo a spravedlnost, právní stát, právní ochrana občanů, právní vztahy.

Soustava soudů v ČR; právníká povolání (notáři, advokáti, soudcové).

Právo a mravní odpovědnost v běžném životě; vlastnictví; smlouvy; odpovědnost za škodu, práva spotřebitele.

Manželé a partneři; děti v rodině, domácí násilí.

Trestní právo: trestní odpovědnost, tresty a ochranná opatření, orgány činné v trestním řízení (policie, státní zastupitelství, vyšetřovatel, soud).

Kriminalita páchaná na mladistvých a na dětech; kriminalita páchaná mladistvými.

Návrhy revize právních témat pro odborné střední školy

TÉMA (pojem)	rozpracování dle rakouského kompetenčního modelu: KO = kompetence odborná KM = kompetence metodická KkVVN = kompetence k vytvoření si vlastního názoru KkJ = kompetence k jednání
HODNOTOVÝ ROZMĚR DEMOKRACIE, PRÁVO A SPRAVEDLNOST	KO: Student charakterizuje vývoj vztahů svobody, spravedlnosti a rovnosti v dějinách politických teorií, vysvětlí vztah práva a morálky. KkVVN: Student dokáže posoudit, zda předložené postoje a názory vybraných osobností jsou v souladu se základními demokratickými hodnotami a ZPS. KkVVN: Student dokáže posoudit předložené postoje a názory vybraných osobností s ohledem na základní demokratické hodnoty. KkJ: Student dokáže využít služeb institucí na ochranu ZPS, zdůvodní svůj postoj k demokratickým hodnotám a ZPS ve svém jednání.
METODA PRÁVNÍ REGULACE, PRÁVNÍ NORMY	KO: Student dokáže vysvětlit rozdíl mezi právem soukromým a veřejným, popíše systém základních právních odvětví. KM: Student na příkladech dokáže rozpoznat rozdíl mezi právní a neprávní normou, druhy a znaky právních norem (na konkrétním příkladu právní normy). KkVVN: Student zdůvodní nutnost vytvoření právních norem pro život společnosti. KkJ: Student vyjádří a zdůvodní svůj názor na existenci sankcí v právních normách.
DĚDICKÉ PRÁVO, RODINNÉ PRÁVO	KO: Student vysvětlí základy rodinného a dědického práva (dědická smlouva, dědění ze zákona, nezpůsobilý a nepominutelný dědic, uzavírání manželství, práva povinnosti manželů, vztahy mezi rodiči a dětmi, pravidla SJM). KM: Student na příkladech dokáže identifikovat náležitosti předmanželské smlouvy a závěti. KkVVN: Student vyjádří a obhájí svůj postoj k náhradní rodinné výchově. KkJ: Student dokáže nalézt a kontaktovat notáře ve svém okolí. Dokáže se svými příbuznými aktivně jednat o opatřeních pro případ smrti.
PRACOVNÍ PRÁVO	KO: Student popíše, jaké jsou základní práva a povinnosti zaměstnance a zaměstnavatele, náležitosti pracovních smluv a jaké jsou daňové a sociální odvody zaměstnance, objasní základy živnostenského podnikání. KM: Student dokáže na příkladech posoudit různá ustanovení pracovních smluv a jejich význam (např. zkušební dobu, konkurenční doložku). KkVVN: Student vyjádří a přijatelně zdůvodní svůj názor na význam a roli odborových organizací. Dokáže rozlišit a vyjádřit svůj názor na šikanózní jednání ze strany zaměstnavatele (např. mobbing). KkJ: Student dokáže aktivně hájit svá práva u zaměstnavatele (aktivně jednat o podobě pracovní smlouvy).

OBCHODNÍ PRÁVO	KO: Student vysvětlí základy živnostenského podnikání.
	KM: Student na příkladech dokáže rozlišit jednotlivé druhy podnikatelské činnosti a druhy obchodních společností. KkVVN: Student vyjádří a zdůvodní svůj názor na vhodné způsoby podnikání pro různé situace. KkJ: Student demonstruje postup, jak získat živnostenské oprávnění a porovná postupy pro zřízení vybraných obchodních společností.
SOUDNÍ SOUSTAVA ČR	KO: Student popíše soustavu soudů ČR, objasní roli Ústavního soudu, dokáže popsat rozdíl mezi civilním, správním a trestním soudnictvím. KM: Student dokáže na příkladech rozpoznat náležitosti žaloby podle OSŘ. KkVVN: Student zdůvodní nutnost existence soudů pro řešení sporů mezi lidmi. KkJ: Student dokáže uvést konkrétní příklad jakému soudu adresovat žalobu v OSŘ, jak využít (nalézt a kontaktovat) advokáta ve svém okolí.
	KO: Student dokáže charakterizovat náplň činnosti právnických profesí a popsat předpoklady pro jejich výkon. KM: Student na příkladech činností dokáže rozeznat rozdíl mezi jednotlivými právními profesemi. KkVVN: Student vyjádří a zdůvodní svůj názor na roli veřejného ochránce práv. KkJ: Student dokáže využít nabídky neziskových organizací věnujících se právnímu poradenství.
PRÁVNICKÉ PROFESE	KO: Student popíše úlohu a náplň činnosti orgánů činných v trestním řízení. KM: Student na předložených příkladech dokáže rozpoznat druhy trestných činů. KkVVN: Student zdůvodní svůj názor na pojetí a účel trestu. KkJ: Student vyjádří a zdůvodní svůj postoj k problematice kriminality mládeže a trestných činů páchaných na dětech a mladistvých.
	KO: Student vysvětlí rozdíl mezi samostatnou a přenesenou působností a objasní základní pravomoci obce a kraje v samostatné působnosti. KM: Student dokáže rozpoznat druhy právních předpisů vydávaných územní samosprávou. KkVVN: Student zdůvodní důležitost fungování samosprávy pro život regionálních komunit. KkJ: Student dokáže využít služeb samosprávných orgánů ve svém okolí.
OBECNÍ A KRAJSKÁ SAMOSPRÁVA	

Použitá literatura

Analýza zahraničních systémů hodnocení klíčových kompetencí a systémů hodnocení netestovatelných dovedností se souborem doporučení pro školní hodnocení klíčových kompetencí RVP ZV a externí hodnocení školní podpory rozvíjení klíčových kompetencí RVP ZV. *Česká školní inspekce* [online]. Praha: ČŠI, 2018. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/getattachment/cz/Dokumenty/Publikace/Analýza-zahranicnich-systemu-hodnoceni-klicovych-k/Analýza-klicovych-kompetenci.pdf>.

BĚLECKÝ, Zdeněk a kol. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. Dostupné z: www.msmt.cz/file/10434_1_1/download/.

Doporučení Evropského parlamentu a Rady EU ze dne 18.12.2006 o klíčových kompetencích pro celoživotní učení (2006/962/ES). *Metodický portál RVP.CZ* [online]. Praha, Národní ústav pro vzdělávání, 2006. Dostupné z: stary.rvp.cz/soubor/01140.pdf.

KALHOUS, Zdeněk. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-x.

KRAMMER, Reinhard. *Die durch politische Bildung zu erwerbenden Kompetenzen – Ein Kompetenz-Strukturmodell* [online]. Wien: Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur, 2008. Dostupné z: https://bildung.bmbwf.gv.at/schulen/unterricht/ba/glv_kompetenzmodell_23415.pdf?61ed9f.

KRAMMER, Reinhard. *Kompetenzen durch Politische Bildung – Ein Kompetenz-Strukturmodell* [online]. In: *Kompetenzorientierte Politische Bildung*, Innsbruck–Bozen–Wien, 2008. Dostupné z: http://www.politischebildung.com/pdfs/29_basis.pdf.

Methoden der Politischen Bildung. In: *polis aktuell* [online]. Wien: Zentrum Polis – Politik Lernen in der Schule, 2017. Dostupné z: http://www.politik-lernen.at/dl/lkNmJMJKomlKMJqx4KJK/pa_2_17_Methoden.pdf.

MÜLLER, Ragnar. *Aufgaben und Ziele politischer Bildung* [online]. Dostupné http://www.online-dissertation.de/politische_bildung/aufgaben_ziele.htm

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2017. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017.pdf.

SEMOTAMOVÁ, Kateřina. *Využití rakouského kompetenčního modelu ve výchově k občanství na základních školách*: diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra občanské výchovy, 2018. 87 s. Vedoucí práce PhDr. Mgr. Radim Štěrba, Ph.D., DiS.

Usnesení výboru pro evropské záležitosti z 9. Schůze ze dne 28. března 2018. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. Praha, PS PČR. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=144817>

